

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

ILMIY JURNAL

IC²I JOURNALS
MASTER LIST

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS

doi

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBID

Google Scholar

open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

Volume 2, Issue 2
2025

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Google Scholar

doi[®] digital object
identifier

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

Ilmiy jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

TAHRIRIYAT

	Bosh muharrir Mas'ul kotib Nashrga tayyorlovchi Xomidov Anvarbek Ahmadjon o'g'li – Tahrirlovchi Raxmonov Akmaljon Axmadjonovich – Texnik muharrir
--	---

TAHRIR KENGASHI A'ZOLARI

--	--

TARIXIY OB'EKTLAR AHAMIYATI

Yuldasheva To'tixon Yakubovna

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalari instituti
"Qishloq xo'jaligi huquqi va agroturizm kafedrası"assistenti

Otaboyev Raxmatjon Rashid o'g'li,

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti, Agrobiznes va raqamli iqtisodiyot fakulteti, yurisprudensiya yo'nalishi 2-bosqich 108-guruh talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolani O'zbekiston respublikasining butun dunyo tomonidan go'zallik timsoli sifatida tan olingan va yildan yilga turistlar oqimi kuchayotgan o'zining buyuk tarixi, madaniyati, urf-odatlariga ega bo'lgan qadamjolarimiz, tarixiy maskanlarimizning ahamiyati haqida ma'lumotlar jamlangan.

Аннотация: В данной статье собрана информация о значении наших святых мест и исторических достопримечательностей, обладающих великой историей, культурой и традициями, которые признаны символом красоты во всём мире и с каждым годом привлекают всё больше туристов.

Annotation: This article contains information about the importance of our sacred sites and historical places, which possess great history, culture, and traditions, and are recognized worldwide as a symbol of beauty, attracting more and more tourists each year.

Kalit so'zlar: Tarix, yurt, qadriyat, YUNESKO, xartiya, konstruktsiya, mustamlaka, sivilizatsiya, me'mor, kommunikatsiya.

Ключевые слова: история, родина, ценность, юнеско, хартия, конструкция, колония, цивилизация, архитектор, коммуникация

Key words: history, homeland, value, unesco, charter, construction, colony, civilization, architect, communication

Kirish. Bilmamizki yurtimizda ko'plab ko'rishga arziydigan o'z tarixi, qudrati, salobatli ko'rinishi bilan butun jahonni lol qoldira oladigan ko'pgina qadamjolar, ob'ektlarning borligi O'zbek xalqining yutug'i sifatida baholanadi. Qadimiy Xiva, Samarqand, Buxoro, Qo'qon va shu kabi ko'plab butun jahonda tan olingan go'zallik timsoli sifatida tan olingan joylarning ahamiyati, tarixi va bu joylarga berilayotgan e'tibor haqida gaplashib o'tamiz.

Tadqiqot uslublari. Ushbu maqolani yozishda konstitutsiyamiz chuqur o'rganildi. Mavzu doirasida adabiyotlar tahlili hamda taqqoslash, statistika usullaridan keng foydalanilgan

Mamlakatning ildizlari hisoblanadigan madaniy qadriyatlarni, shu jumladan arxitektura yodgorliklarini tiklash va saqlashga juda katta ahamiyat berilmoqda.

Bunga misol tariqasida Samarqanddagi Imom al Buxoriy ziyoratgoxi, Registon maydoni, Sherdor maqbarasi, Toshkentdagi Ko'kaldosh madrasasi, Xazrati Imom masjidi, Buxorodagi Minorai kalon yodgorligi, Xivadagi Ichan kal'a, Shaxrisabzdagi Oqsaroy, Ko'kgumbaz yodgorliklari va shu kabi ko'plab tarixiy yodgorliklar, muqaddas qadamjolarni keltirishimiz mumkin.

Asosiy qism. Ma'lumki, mamlakatimiz hududida XX asr boshida 40 mingdan ziyod tarixiy obidalar mavjud bo'lib, turli sabablarga ko'ra 80% dan ko'pi buzilib ketgan. Xozirgi kunda mamlakatimizda 7570 madaniy ob'ektlar tarixiy yodgorlik va muqaddas qadamjolar davlat muxofazasiga olingan.

1964 yilda Italiyaning Venesiya shahrida YuNESKO tomonidan qabul qilingan Xartiyaga binoan arxitektura yodgorliklarini xozirgacha yetib kelgan holatida saqlab qolish qarori qabul qilingan. Xartiyada obidalar to'la ta'mirlanmasligi, saqlab qolish maqsadida qisman ta'mirlash va asosan konservatsiyalash usullarini qo'llash ko'zda tutilgan. Unda beton, metall, sementli qorishmalar kabi yodgorliklarda avval ishlatilmagan qurilish materiallari asossiz qo'llanilmasligi belgilangan.

Yodgorliklarning ko'pi asrlar davomida vaqti - vaqti bilan qisman yoki butunlay ta'mirlanib turilgan, ko'p hollarda yodgorliklar yoniga yangilari qurilib majmualar hosil qilingan. Tabiiyki, bir necha asr o'tgach, yonma - yon qurilgan obidalar arxitektura jixatidan kompozitsion uyg'unlik hosil qilsa ham, turli konstruktiv qurilish materiallari ishlatilishi sababli, ularning saqlanishiga putur yetkazilgan.

Mustamlakachilik davrida ko'p xollarda eski obidaning poydevor qismi bir necha tomondan ochilgan yoki bir qavatli bino ustiga ikkinchi bino yoki inshoot qurilgan. Mustamlakachilar o'z maqsadlari yo'lida imoratlar davriy ta'mirlanganda, materialshunoslik nuqtai nazaridan inshootda juda ko'p konstruktiv xatolarga yo'l qo'yishgan. Inshootni to'laligicha tiklash hususida ko'plab zamonaviy qurilish materiallari ishlatishgan. Obidalarini ta'mirlashda ishlatilgan sementli qorishmalar, betonlar, metall armatura va xovonlar, polimer yelimlar va buyumlar, qurilish gipsi, o'rama gidroizolyatsiya buyumlari, asbestosementlar, issiqlik izolyatsiyasi materiallari har doim ham o'z o'rnida mutanosib ishlatilmagan. Yeng achinarlisi biz uchun muqaddas va aziz bo'lgan obidalar boshqa nobop maqsadlarda foydalanilgan.

Aytish zarurki, obidalarining saqlanish darajasi turlicha bo'lib, ba'zilari batamom buzilib ketish arafasidadir.

Qadimda xozirgi zamonaviy mustaxkam qurilish materiallari va taraqqiy etgan texnika texnologiya mavjud bo'lmagan bo'lsada, ajdodlarimiz o'zlarining yuksak ilmiy salohiyatlari va zaxmatli mexnatlari natijasida barpo etilgan mustaxkam va ko'rkam bino- inshootlar tarixning qanchadan qancha zarbasiga uchrashiga qaramay bizgacha yetib kelgan.

Obidalarimizning qurilish materiallari xususida gap ochadigan bo'lsak, an'anaviy qurilish materiallari ishlab chiqarish o'ziga xos tarixga ega bo'lib, vaqt bo'yicha shartli ravishda shajaralarga bo'linadi. Eng qadimgi va juda keng

tarqalgan giltuproq asosidagi qurilish materiallari va buyumlari insoniyat tarixining ilk davridayoq ishlatilgan. Xom loydan tayyorlangan turli o'lchamdagi g'ishtlar, bloklar va monolit holda quyilgan yoki urilgan paxsalar miloddan avvalgi 5-4 – chi ming yilliklardan boshlab ishlatilgan. Giltuprokdan pishirilgan g'isht ishlab chiqarish tarixi 5-6 ming yilga tengdir. Bino va inshootlarni tabiiy tosh materiallari asosida qurish antik dunyo tarixi bilan bog'langan. Tabiiy toshlarni maydalab, pishirib ohak, ganch, gips va shu kabi mineral bog'lovchilar ishlab chiqarish texnologiyasi bir necha ming yil avval yaratilgan.

Qadimgi sivilizatsiyalar beshiklari hisoblangan Misr, Mesopotamiya, Xitoy, Rim, Hindiston, Markaziy Osiyo, xususan O'zbekiston hududida joylashgan tarixiy obidalar bunga yaqqol misoldir.

Shahrisabz, Samarqand, Buxoro, Xiva, Termiz, Toshkent kabi tarixiy shaharlarimiz qurilishiga nazar tashlasak, shox saroylari Madrasa va masjidlar, qal'a devorlari, suv inshootlari, kanalizatsiya tizimlari, xarbiy istexkomlar va x.k. tabiiy toshlardan, pishiq g'isht, oddiy va murakkab gidravlik qorishmalar asosida terilib barpo etilganini ko'ramiz.

Tarixiy shaharlarimizda sirlangan rangli bezak keramik plitalar X asrdan boshlab ishlatilgan. Koshinpazlar giltuproq asosida turli o'lchamdagi va shakldagi terrakotalar, koshinlar, rangli plitalar, muqarnaslar, burmalar va boshqa bezak buyumlarni ishlab chiqarganlar va binolarni bezashda ishlatganlar.

Bezak keramik buyumlar ishlab chiqarishda Samarqand, Buxoro, Toshkent, Xiva, Shahrisabz maktablari o'ziga xos uslubga ega bo'lgan.

Tarixiy shaharlarimiz Shahrisabz, Xiva, Buxoro, Samarqand, Termiz, Toshkent kabi qadimgi shaharlarda madaniy yodgorliklar qo'rilishida mahalliy tabiiy toshlar an'anaviy usullarda ishlov berilib ishlatilgan. Ushbu shaharlar bino va inshootlari, injenerlik kommunikatsiyalari qurilishida ishlatilgan tabiiy toshlar namunalari tadqiq etilganda, ularning xususiyatlari o'zgarmaganini ko'ramiz.

BMT YuNESKO bo'limi umuminsoniy qadriyatlar ro'yxatiga kiritgan va 2002 yilda 2700 yilligi nishonlangan Shahrisabz shahri (qadimgi Kesh) arxitektura yodgorliklarining poydevorlari, qabr toshlari, mastabalar ushbu xudud tabiiy tosh materiallari asosida qurilgan. Misol tariqasida Dor-us-Saodat majmuasi xovlisida 700 yil avval qumtoshlardan qurilgan yer osti Amur Temur mastabasini keltirish mumkin.

1404 yilda Ispaniya qirolining elchisi Ryui Ganzoles de Klavixo Kesh (Shahrisabz)ga kelib, Amir Temurning Oq saroyi bilan tanishgan. U qirolga yozgan o'z xatida Oq saroy markazida hovuz borligini aytib o'tadi. Ma'lumki, Oqsaroy Amir Temur davridagi eng ajoyib me'morchilik san'atining namunasi bo'lib, u eng qimmat materiallardan qurilgan edi.

O'sha paytlarda xam ota-bobolarimiz barpo etgan imoratlar dunyo etibori va xayratiga sabab bo'lgan.

Bugungi kunda mamlakatimizda yetti mingdan ziyod yodgorlik, shu jumladan 2500 ta me'moriy obida, 2700 tadan ortiq monumental san'at asari davlat muhofazasiga olingan. 1991-yilda Xivadagi Ichonqal'a qo'riqxonasiidagi, 1993-yildan Boxoro shahri markazidagi, 2000-yildan Shahrisabz shahri markazidagi yodgorliklar Yuneskonning "Umumjahon madaniy merosi" ro'yxatiga kiritildi. Mustaqillik yillarida qayta tiklangan muqaddas qadamjolardan biri bo'lgan Oqmasjif Navoiy viloyati Xatirchi tumanida joylashgan. Bu masjidni ulug' zotlardan biri Sayyid ota bunyod etganlar. Qariyalarning aytishicha Oqmasjid istiqlol davrida xalqimizning muqaddas ziyoratgohiga aylanib, yaxshilik va ezgulikka, tinchlik va osoyishtalikka, o'zaro ahil va hamjihat bo'lishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytadigan bōlsak asrlar oldin qurilgan va ota bobolarimiz istiqomat qilgan mustahkam binolarimiz haligacha ōz salobatini, ahamiyatini, gōzalligini yōqotmasdan aksincha davlatimiz tomonidan qaratilayotgan e'tibor tufayli hali hanuz butun jahon olimlarini umuman insoniyatni qiziqitirmay qolmaydi. Shunday qudratli, mard, jasur bobolarimiz barpo etgan butun dunyoni lol qoldira oladogan go'zallikka ega bōlgan qadamjolarimiz, obektlarimizni asrab avaylash bizning faxrimiz va burchimiz hisoblanadi. Bu burchimiz kanstitutsiyamizning XI bobida ham alhida belgilab o'tilgan

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

- 1.O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiya (Yangi tahrirdagi 30.04.2023)
2. <https://sudex.uz/?p=6488>
3. https://uztarix.narod.ru/tarixiy_obidalar.html
4. https://uz.wikipedia.org/wiki/Muqaddas_joylar
5. <https://yuz.uz/uz/news/tarixiy-obidalar--manaviyatimiz-kozgusi>